

MOTIVACIJA STUDENATA STRANIH JEZIKA ZA NASTAVNIČKA ZVANJA

Ljudsko je ponašanje multimotivirano, pa tek nakon detaljne analize kod pojedinaca možemo izdvojiti neke motive kao primarne.

Nas ovdje interesiraju motivi određene dobne skupine koja se sprema poučavati djecu od 10—15 godina, dakle početnu fazu učenja stranog jezika. Ako motivaciju shvatimo kao instrumentalnu (jezik se uči iz praktičnih razloga) i integrativnu (jezik se uči zato što omogućuje pristup kulturi drugog naroda), a oba su tipovi dugoročne motivacije, onda nam je jasno da bi oni trebali da postoje u svom optimalnom obliku baš kod studenata stranih jezika, a pogotovo kod onih koji su odlučili poučavati taj jezik druge.

Čime je student motiviran? — Dolaskom na praksu on pretpostavlja da bi sada trebao da vidi i da sam pokuša učiniti ono u čemu je teoretski obrazovan. Naravno da je njegova želja da što bolje i uspješnije položi ispit i da uspješno završi praksu. Pri dolasku na praksu on još ne zna što je uspješno, a što neuspješno održan sat, a upravo to je zadatak prakse da ga nauči.

Rekli bismo da je malo relevantnih činjenica koje student zna o svom budućem pozivu pri dolasku na praksu i da je boravak na praksi upravo tako važan za njega kao i onaj dio vremena koji proboravi na studiju. Zašto?

Pokušat ćemo obrazložiti važnost motivacije kao jednog od primarnih činilaca učenja na praksi, koji se razvija i raste tokom boravka na praksi i sudjelovanja u nastavnom procesu. Iz iskustva i vlastitih zapažanja možemo zaključiti da mnogi činioци koji utječu na jaču motivaciju kod učenika, utječu i na motivaciju kod budućih nastavnika.

Možemo li zamisliti mladog nastavnika koji ulazi u razred bez ideje o onome ŠTO želi naučiti svoje učenike i bez ikakva definiranog pojma o tome KAKO i na koji način će to uraditi? Usudila bih se ustvrditi da motivaciji, koja bez sumnje postoji u studentu poput zapretane vatre, konačan smisao i oblik daje studentska praksa. Tamo student saznaje ŠTO treba naučiti učenika i KAKO bi to trebalo raditi u razredu. Dio odgovora na ŠTO I KAKO treba da studentu pokaže mentor, a ako bude kreativno vođen, student će mnogo toga sam otkriti tokom rada u razredu.

Treba reći još nekoliko riječi o psihičkim osobinama, koje su relevantne za buduće nastavnike.

Kad za nekoga kažemo da je sposoban, smatramo da je u stanju da se snalazi u svim, a osobito u problemskim situacijama. Tu sposobnost zovemo još i inteligencijom, a neki je definiraju i kao sposobnost rezoniranja, kao invenciju i praktičnost u problemskim situacijama. Osim inteligencije veoma je važan stav što ga student ima prema radu koji ga očekuje. Ovaj se djelomično formira na studiju, ali se osmišljava na praksi. U najužoj vezi s motivacijom studenta jesu i interesi. Izdvojili bismo nekoliko vrsti interesa koje bi mladi čovjek morao imati ako se opredijelio za rad u razredu.

Na prvo mjesto stavili bismo interes za ljude (djecu) radi njih samih, zatim verbalni interes u upotrebi riječi i manipulaciju verbalnim pojmovima i kao treće znanstveni interes u otkrivanju funkcija i namjene različitih predmeta i pojava.

Da bismo mogli individualno pristupiti studentu, moramo uzeti u obzir i njegov temperament, »a pod temperamentom bi možda trebalo smatrati prosječni nivo nečijeg raspoloženja, te prosječni nivo njegove izdržljivosti«¹. . . Kad smo tako prihvatili studenta, možemo odabrati onaj način rada s njim za koji pretpostavljamo da će ga najviše motivirati.

Kad studenti završe praksu i polože ispit, treba računati na promjenu cilja motivacije, ali ona sama nikad neće izostati ako je student postao svjestan svojih uspjeha u radu i načina na koji je do njih došao. Motivacija nije samo stvar jednog održanog sata, to je kontinuirani proces koji se provlači tokom izobrazbe. Mentor će iskoristiti nebrojene prilike za motivaciju studenta koje mu se pružaju tokom prakse.

Da bi student mogao potpuno ući u praktični dio rada u razredu, mora posjedovati znanje o jeziku uopće, a posebno o jeziku koji predaje. Važno je skrenuti mu pozornost na dob i stupanj zrelosti učenika, kao i na znanje kojim učenici raspolažu. Sa svim tim bi trebalo da se student upozna za vrijeme faze hospitiranja, još ne sudjelujući u nastavnom procesu. Nastavnik mentor će upozoriti studente na teškoće prilikom simultane upotrebe 2—3 nastavna sredstva, kao što je slučaj s multimedijским udžbenikom. Upotreba magnetofona, dijaprojektora, aplikacija, zahtijevaju određenu psihomotornu aktivnost koju studenti također upoznaju tokom prakse.

Boravak studenta na praksi nekako se logički podijelio na fazu pasivnog učešća u nastavi i aktivnog rada u razredu. Zanimljivo je istaći da u fazi hospitiranja studentima uvijek izgleda da učenici premalo znaju, čude se tome sve dotle dok ne vide na svom primjeru kako je zapravo teško naučiti učenika bilo koju strukturu stranog jezika. Iz dosadašnjeg iskustva ne možemo preskočiti činjenicu da je strani jezik kojim student govori često razlog demotiviranosti za rad na satu. To se manje događa zbog nepoznavanja zakonitosti stranog jezika, a više zbog toga što je student tokom sata opterećen raznovrsnim zahtjevima koji se pred njega postavljaju. Zadatak je mentora da u razgovoru obrazloži studentu prirodu pojedinih grešaka, a primjećuje se da student obično ponavlja onu grešku koju je učinio u pripremi. Mentor ne bi smio dopustiti demotivaciju zbog navedenih razloga, nego mu je dužan pomoći da drugi sat ne ponovi iste greške ili da ih bar svede na minimum. Veoma je važan trenutak pohvale ako je student slušajući upute uspio izbjeći greške.

Kad student prelazi u radnu fazu i prvi put iskušava svoje umijeće na satu, treba da je vrlo oprezan u davanju sudova nakon održanog sata, jer oni mogu presudno djelovati na motivaciju, pa i čitavu praksu studenta. Položaj koji studenta stavlja u centar nastavnog procesa postavlja pred njega uz mnoga druga i ovo pitanje: Kako zainteresirati učenike?

On mora već na početku prakse shvatiti da bez odgovora na to pitanje neće moći držati satove koji slijede. Pošto je vidio niz sati, on će u početku pokušati da imitira satove mentora, a pri kraju prakse dolaziti do novih kreativnih rješenja, što je dokaz više da je pravilno motiviran. Isto tako student postaje ponovno na vlastitom primjeru svjestan kako je priprema sata, usmena, pismena i tehnička, važan dio u procesu rada.

Da bi pomoć budućem nastavniku (a time povećavamo i njegovu motivaciju) bila veća, iskustvo nas uči da je razgovor o satu u skupini studenata najpovoljniji oblik rada. Svaki student iznosi svoje mišljenje o održanom satu svoga kolege i na taj način studenti uče razlikovati dobre dijelove sata od lošijih. U

¹ Novosel, Psihologija za inženjere, Zagreb, 1965, str. 61.

njima neprestano izrasta slika i izgrađuje se konačan oblik odgovora na pitanja »ŠTO« i »KAKO«. Pojedinci iz skupine znaju što treba ispustiti na idućem satu, a ujedno se međusobno motiviraju pohvaljivanjem dobrih dijelova sata (motiv samopoštovanja).

U svakom radu s ljudima, a pogotovo s mladim ljudima, trebalo bi izbjegavati frustracione momente i situacije. Oni prvenstveno nastaju u onim slučajevima kad student uzalud pokušava doći do cilja, a stalno nailazi na neuspjeh. To se može izbjeći na nekoliko načina, a jedan od glavnih jest dobra priprema studenta za sat.

Ako želimo da nam nastava bude zasnovana na bazi suvremenih kretanja lingvistike i novih metoda rada, trebali bismo tako i osposobljavati mlade ljude. U dostizanju toga cilja mlade moramo cijeniti kao takve, riješiti se predrasuda da mladi nastavnik bez dugogodišnje prakse u razredu ne zna mnogo o struci, da nije »ispekao zanat«.

Ne bismo mogli negirati vrijednost i iskustvo nastavnika s poduljom praksom, ali mladi i motivirani nastavnik često će nam u praksi značiti više nego onaj s dvadesetak godina iskustva, kojem je svaka godina rada potpuno ili približno jednaka prethodnoj.

Drugim riječima, mislimo da je školska praksa takav faktor obrazovanja mladog nastavnika gdje on treba da se uvjeri da je rad u razredu, odgoj i obrazovanje mlade ličnosti, najljepša stvar u životu i da je baš on pozvan da izvrši taj zadatak.

Studenti su obično iznenađeni veoma šarolikom lepezom učeničkih reakcija na satu i adekvatnom sposobnošću nastavnika da te probleme riješi i izvrši onaj cilj koji je sebi postavio. Isprva je student vrlo nesiguran, gotovo uplašen, s jedinom mišlju: »Kako ću ja to izvesti? Kako ću se snaći?« Moramo uzeti u obzir činjenicu da se završni razredi osmogodišnje škole umnogome razlikuju po ponašanju i po obrazovanju od onih generacija kad je student završio taj stupanj školovanja. Rekli bismo da se te razlike sve brže povećavaju. Mentor kao čovjek i nastavnik također je od presudne važnosti za motivaciju mladog čovjeka koji se sprema poučavati druge. Kao što može mnogo naučiti studenta, može ga u velikoj mjeri i demotivirati. Mentor će u praksi studentu pokazati sve ono što radi u razredu. Upozorit će ga da će od njega tražiti to isto. Primjerom će pokazati sve tehnike rada u razredu, a prije svega mora mentor znati kako će motivirati svoje učenike da bi imao uspjelu nastavu. Student treba da bude točno informiran o radu i o načinu rada mentora da bi mogao i sam raditi. Ne bi trebalo od studenta zahtijevati da drži nastavu po nekim imaginarnim i maglovitim pretpostavkama »pa moglo se to i ovako«. Zbog nedovoljne informiranosti može doći do demotivacije studenta, jer uza svu svoju dobru volju ne može postići cilj. Ili, što je još gore, student misli kako on nije sposoban izvesti sat, te dalje sam sebe demotivira i na kraju zaista ne postiže onaj rezultat koji bi postigao da je bio pravilno motiviran.

Izvan naše zemlje prevladavaju različita mišljenja o tome treba li dopustiti studentima da obavljaju praksu u normalnim razredima ili im treba stvarati posebne uvjete za održavanje nastave, kao što su razredi sastavljeni od odraslih učenika, koji se moraju pretvarati da ne znaju ono što ih student želi naučiti. Stones i Morris koriste se analogijom pa kažu, da bi opravdali svoj stav o umjetnim razredima za vršenje prakse: »Piloti vježbaju u umjetnim uvjetima, škole za obučavanje vozača imaju svoje posebne uvjete za obučavanje i vježbe, studenti medicine imaju svoje objekte vježbi«. Mislimo da su naša iskustva u Jugoslaviji u vezi sa školskom praksom vrlo blizu mišljenju S. F. Whitakera,

koji u svom članku »Simulation and Stimulation«² kaže: »Pitanje koje sebi postavljamo počinje s ovim: koji je ključ u procesu transformacije iz dobrog studenta u korisnog nastavnika? — Ono što mislim pod stimulacijom koju nudi stvarni rad u razredu nekad je negativna, a češće pozitivna stimulacija koju daju učenici, stimulacija koju dobivamo od samog iskustva što ih (učenike) želimo stimulirati, ponekad od mentora koji prati praksu, koji cijeni svjesnost i samosvijest studenata, koji mu može pružiti pomoć, ohrabrenje, nagradu, kritiku, objašnjenje neuspjeha, sugestije za dalji rad. — Izgubljeni smisao stimulacije— možete u sebi misliti, ali to je životno iskustvo koje, po mom mišljenju, student dobiva na praksi.«

Uvjereni smo da prvi koraci u osmišljavanju budućeg nastavnika počinju njegovim praktičnim predavanjem u pravom razredu. U početku rada studenti izražavaju u intervjuu da su najviše strahovali:

a) od grešaka u jeziku
b) od subjektivnog osjećanja da nisu uspjeli naučiti učenike ono što su planirali

c) od prostornog nesnalaženja u razredu

d) od toga što su vidjeli da se njihovi satovi znatno razlikuju od satova koje su slušali. Sve te sumnje se gube što se više vrijeme prakse bliži kraju. Studenti postaju samosvjesni, pa čak uvode kreativne momente u izvođenje nastave. Sad oni već točno znaju koji je tome uzrok ako učenici ne reaguju. Tek kad student postane kroz praksu svjestan da on mora motivirati učenike da bi imao uspjelu nastavu, postignut je cilj prakse koju student obavlja.

Ne bismo mogli ulaziti u detalje motiviranosti odraslih učenika koji uče strani jezik, ali mislimo da postoje velike razlike u motivaciji između budućih nastavnika i odraslih učenika. Pod pretpostavkom da je student stranog jezika opredijeljen za rad u razredu, za vrijeme prakse na školi on biva motiviran:

— otkrivanjem važnosti rada u razredu

— pravilnim vođenjem, ohrabrivanjem i pomaganjem mentora

— osjećajem korisnosti rada koji će obavljati

— napretkom i uspjehom svoga rada u razredu na temelju uspoređivanja

— spoznajom o nivou svoga govornog jezika

— otkrivanjem individualnih razlika među učenicima — mogućnost bržeg napretka s boljim učenicima, motivacija slabijih učenika

— spoznajom da dobar plan i priprema u radu pomažu mnogo i konačno da se poznavanjem jezika ruše barijere koje sprečavaju komunikacije među ljudima.

LITERATURA

1. STATON Thomas, *Uspješno podučavanje*, Zagreb, 1965.
2. NOVOSSEL Marija, *Psihologija za inženjere*, Zagreb, 1965.
3. WILLIAMS W. E., *The Training of Teachers of English as a Foreign Language* ELT vol. XXI, No 2, January 1975.
4. GARVIE Edith M., *Field and Focus in English as a Second Language*, ELT vol. XXIX, No 4, July 1975.
5. CARMEN Silva, *Recent Theories of Language Acquisition in Relation to a Semantic Approach*, ELT vol. XXIX, No 4, July 1975.
6. WHITAKER S. F., *Simulation and Stimulation*, ELT vol. XXX, No 1, October 1975.

² F. S. Whitaker, ELT, vol. XXX No 1, oct. 1975, str. 3.